Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 6 december 2012*

”Unionsmedborgarskap — Artikel 20 FEUF — Direktiv 2003/86/EG — Rätt till familjeåterförening — Unionsmedborgare i låg ålder som är bosatta med sina mödrar, vilka är tredjelandsmedborgare, i den medlemsstat i vilken barnen är medborgare — Mödrarna som har ensam vårdnad om unionsmedborgarna har permanent uppehållsrätt i denna medlemsstat — Familjeombildning till följd av att mödrarna gifter om sig med tredjelandsmedborgare och i dessa äktenskap får barn, som också är tredjelandsmedborgare — Ansökningar om familjeåterförening i unionsmedborgarnas ursprungsmedlemsstat — De nya makarna nekas uppehållsrätt på grund av att det saknas tillräckliga försörjningsmedel — Rätten till respekt för familjelivet — Hänsyn till barnens bästa”

I de förenade målen C-356/11 och C-357/11,

angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Högsta förvaltningsdomstolen (Finland) av den 5 juli 2011, som inkom till domstolen den 7 juli 2011, i målen

O.,

S.

mot

Maahanmuuttovirasto (C-356/11),

och

Maahanmuuttovirasto

mot

L. (C-357/11),

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av A. Rosas, tillförordnad ordförande på andra avdelningen, samt domarna U. Lõhmus, A. Ó Caoimh (referent), A. Arabadjiev och C.G. Fernlund,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: handläggaren V. Tourrès,

* Rättegångsspråk: finska.

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 september 2012,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— L., genom J. Streng, asianajaja,

— Finlands regering, genom J. Heliskoski, i egenskap av ombud,

— Danmarks regering, genom V. Pasternak Jørgensen och C. Vang, båda i egenskap av ombud,

— Tysklands regering, genom T. Henze och A. Wiedmann, båda i egenskap av ombud,

— Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av W. Ferrante, avvocato dello Stato,

— Nederländernas regering, genom C. Wissels och B. Koopman, båda i egenskap av ombud,

— Polens regering, genom M. Szpunar, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom D. Maidani och E. Paasivirta, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 27 september 2012 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 20 FEUF.

2 Den ena begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan O. och S., båda tredjelandsmedborgare, och å andra sidan Maahanmuuttovirasto (Migrationsverket) (mål C-356/11). Den andra begäran har framställts i ett mål mellan Migrationsverket och L., som också är tredjelandsmedborgare (mål C-357/11). Målen rör avslagen på deras ansökningar om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätten

Direktiv 2003/86/EG

3 Skälen 2, 4, 6 och 9 i rådets direktiv 2003/86/EG av den 22 september 2003 om rätt till familjeåterförening (EUT L 251, s. 12) har följande lydelse:

”(2) Åtgärderna avseende familjeåterförening bör antas i överensstämmelse med den skyldighet att skydda familjen och att respektera familjelivet som har stadfästs i en rad folkrättsliga instrument. Detta direktiv respekterar de grundläggande rättigheter och iakttar de principer som erkänns särskilt i artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna [undertecknad i Rom den 4 november 1950] och i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna [nedan kallad stadgan].

…

(4) Familjeåterförening är ett nödvändigt medel för att möjliggöra familjelivet. Familjeåterförening bidrar till att skapa en social och kulturell stabilitet som underlättar tredjelandsmedborgarnas integrering i medlemsstaterna, som även främjar den ekonomiska och sociala sammanhållningen, vilket är ett av [Europeiska] gemenskapens grundläggande mål enligt [EG-]fördraget.

…

(6) För att säkerställa skyddet för familjen och bevarandet eller skapandet av familjelivet, bör de materiella villkoren för utövandet av rätten till familjeåterförening fastställas enligt gemensamma kriterier.

…

(9) Familjeåterförening bör under alla omständigheter gälla medlemmarna i kärnfamiljen, det vill säga make/maka och underåriga barn.”

4 Enligt artikel 1 i direktivet är dess syfte ”att fastställa villkor för utövandet av rätten till familjeåterförening för tredjelandsmedborgare som vistas lagligen på medlemsstaternas territorier”.

5 Artikel 2 i direktivet har följande lydelse:

”I detta direktiv avses med

a) *tredjelandsmedborgare*: personer som inte är unionsmedborgare enligt artikel 17.1 i fördraget,

...

c) *referensperson*: en tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i en medlemsstat och som ansöker om familjeåterförening, eller vars familjemedlemmar ansöker om familjeåterförening för att förenas med honom/henne,

d) *familjeåterförening*: inresa och vistelse i en medlemsstat för familjemedlemmar till en tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i den medlemsstaten, för att upprätthålla familjeenheten, oavsett om familjebanden knutits före eller efter referenspersonens inresa.”

6 I artikel 3.1 och 3.3 i direktiv 2003/86 föreskrivs följande:

”1. Detta direktiv skall tillämpas när referenspersonen innehar ett uppehållstillstånd med en giltighetstid på minst ett år som utfärdats av en medlemsstat och har välgrundade utsikter att få ett varaktigt uppehållstillstånd, om hans eller hennes familjemedlemmar är tredjelandsmedborgare, oberoende av deras rättsliga ställning.

…

3. Detta direktiv skall inte tillämpas på familjemedlemmar till unionsmedborgare.”

7 Artikel 4.1 i direktivet innehåller följande föreskrifter:

”Medlemsstaterna skall, enligt detta direktiv och med iakttagande av villkoren i kapitel IV och i artikel 16, tillåta inresa och vistelse för följande familjemedlemmar:

a) Referenspersonens make/maka.

b) Underåriga barn till referenspersonen och dennes make/maka ...

c) Underåriga barn … till referenspersonen om denne har vårdnaden och barnen är beroende av honom/henne för sin försörjning. …

d) Underåriga barn … till maken/makan om denne har vårdnaden och barnen är beroende av honom/henne för sin försörjning.”

8 Vid prövningen av ansökan om inresa och vistelse ska medlemsstaterna, i enlighet med artikel 5.5 i direktivet, ta vederbörlig hänsyn till att underåriga barns bästa ska komma i främsta rummet.

9 I artikel 7.1 i direktiv 2003/86 föreskrivs följande:

”När ansökan om familjeåterförening lämnas in får den berörda medlemsstaten kräva att den person som har lämnat in ansökan lägger fram bevis för att referenspersonen har

…

c) stabila och regelbundna försörjningsmedel som är tillräckliga för att försörja referenspersonen och hans eller hennes familjemedlemmar utan hjälp från systemet för socialt bistånd i den berörda medlemsstaten. Medlemsstaterna skall bedöma dessa försörjningsmedel med hänsyn till vilken typ av medel det rör sig om och inkomsternas regelbundenhet, och får beakta nivån för minimilöner och -pensioner samt antalet familjemedlemmar.”

10 Artikel 17 i detta direktiv har följande lydelse:

”Om en ansökan om familjeåterförening avslås, om ett uppehållstillstånd återkallas eller inte förnyas, eller om det beslutats att referenspersonen eller dennes familjemedlemmar skall utvisas, skall medlemsstaterna ta vederbörlig hänsyn till arten och stabiliteten av den berörda personens familjeband och varaktigheten av vistelsen i medlemsstaten samt förekomsten av familjemässig, kulturell eller social anknytning till ursprungslandet.”

Direktiv 2004/38/EG

11 I artikel 1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, s. 77 och rättelser i EUT L 229, 2004, s. 35, EUT L 197, 2005, s. 34, och EUT L 204, 2007, s. 28):

”I detta direktiv fastställs

a) villkor för unionsmedborgares och deras familjemedlemmars utövande av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium,

b) rätten att permanent uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar,

…”

12 I artikel 2 i detta direktiv, vilken har rubriken ”Definitioner”, föreskrivs följande:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

1) unionsmedborgare: varje person som är medborgare i en medlemsstat.

2) familjemedlem:

a) make eller maka,

...

c) släktingar i rakt nedstigande led som är under 21 år eller är beroende för sin försörjning, även till maken eller makan …

d) … underhållsberättigade släktingar i rakt uppstigande led, även till maken eller makan …

3) mottagande medlemsstat: den medlemsstat dit unionsmedborgaren reser för att utöva sin rätt att fritt röra sig eller uppehålla sig.”

13 Artikel 3 i samma direktiv har rubriken ”Förmånstagare”. Punkt 1 i denna artikel har följande lydelse:

”Detta direktiv skall tillämpas på alla unionsmedborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i samt på de familjemedlemmar enligt definitionen i artikel 2.2 som följer med eller ansluter sig till unionsmedborgaren.”

Finländsk rätt

14 I 37 § första stycket i utlänningslagen föreskrivs följande:

”Vid tillämpningen av denna lag anses som familjemedlem maken till en i Finland bosatt person samt ett ogift barn under 18 år vars vårdnadshavare den i Finland bosatta personen eller dennes make är. Om den person som är bosatt i Finland är ett minderårigt barn, är barnets vårdnadshavare en familjemedlem …”

15 39 § första stycket i denna lag har följande lydelse:

”För att uppehållstillstånd ska beviljas förutsätts det att utlänningens försörjning är tryggad, om inte något annat bestäms i denna lag. I ett enskilt fall kan avvikelse göras från försörjningsförutsättningen, om det finns exceptionellt vägande skäl eller om ett barns bästa kräver det …”

16 I 47 § tredje stycket i denna lag föreskrivs följande:

”När en utlänning har beviljats kontinuerligt eller permanent uppehållstillstånd, beviljas hans eller hennes familjemedlemmar kontinuerligt uppehållstillstånd. …”

17 66 a § i utlänningslagen har följande lydelse:

”När det prövas om uppehållstillstånd som sökts på grund av familjeband skall förvägras, skall hänsyn tas till arten och stabiliteten av utlänningens familjeband och längden på hans eller hennes vistelse i landet samt hans eller hennes familjemässiga, kulturella och sociala anknytning till hemlandet …”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-356/11

18 S., som är ghanansk medborgare, är bosatt i Finland och har permanent uppehållstillstånd där. Den 4 juli 2001 ingick hon äktenskap med en finsk medborgare och fick ett barn med denne den 11 juli 2003. Barnet är finsk medborgare och har alltid varit bosatt i Finland. S. fick ensam vårdnad om barnet från den 2 juni 2005, och äktenskapet upplöstes genom dom om äktenskapsskillnad den 19 oktober 2005. Barnets far är bosatt i Finland.

19 Av beslutet om hänskjutande framgår att S. under sin vistelse i Finland har studerat, varit föräldraledig, genomgått en yrkesutbildning och arbetat.

20 Den 26 juni 2008 ingick S. äktenskap med den ivorianske medborgaren O. Den 3 juli 2008 ingav O. en ansökan om uppehållstillstånd till Migrationsverket och åberopade äktenskapet som stöd för ansökan. Den 21 november 2009 föddes i Finland ett barn i detta äktenskap. Barnet är ghanansk medborgare och vårdnaden utövas gemensamt av makarna. O. är bosatt tillsammans med S. och hennes båda barn.

21 Det framgår av beslutet om hänskjutande att O. den 1 januari 2010 ingick ett anställningsavtal på ett år. I avtalet föreskrevs att han skulle arbeta åtta timmar om dagen med en lön på 7,50 euro i timmen. O. har emellertid inte företett några handlingar som styrker att han verkligen har arbetat i enlighet med detta avtal.

22 Genom beslut av den 21 januari 2009 avslog Migrationsverket O.:s ansökan om uppehållstillstånd på grundval av att hans försörjning inte var tryggad. Migrationsverket ansåg vidare att det saknades skäl att göra avvikelse från försörjningsförutsättningen, vilket är tillåtet enligt 39 § första stycket i utlänningslagen om det finns exceptionellt vägande skäl eller om ett barns bästa kräver det.

23 I dom av den 27 augusti 2009 avslog Helsingfors förvaltningsdomstol O.:s överklagande av detta avslagsbeslut.

24 O. och S. överklagade denna dom till Högsta förvaltningsdomstolen.

Mål C-357/11

25 L., som är algerisk medborgare, vistas lagligen i Finland sedan år 2003. Hon fick permanent uppehållstillstånd där på grund av att hon ingått äktenskap med en finsk medborgare. I detta äktenskap föddes år 2004 ett barn som är både finsk och algerisk medborgare och som alltid varit bosatt i Finland. Äktenskapet upplöstes genom dom om äktenskapsskillnad den 10 december 2004 och L. fick ensam vårdnad om barnet. Barnets far är bosatt i Finland.

26 Den 19 oktober 2006 ingick L. äktenskap med M., som är algerisk medborgare. Han kom lagligen till Finland i mars 2006 och ansökte där om politisk asyl. Enligt vad M. har påstått var han från april 2006 bosatt tillsammans med L. I oktober 2006 sändes M. tillbaka till sitt ursprungsland.

27 Den 29 november 2006 ansökte L. hos Migrationsverket om uppehållstillstånd i Finland för sin make, på grundval av äktenskapet.

28 Den 14 januari 2007 föddes i Finland ett barn i detta äktenskap. Barnet är algerisk medborgare och står under föräldrarnas gemensamma vårdnad. Det har inte fastställts huruvida M. har träffat sitt barn.

29 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att L. inte har förvärvsarbetat under sin vistelse i Finland utan levt av bidrag från det sociala trygghetssystemet och annat stöd. Hennes make har inte, enligt vad som är känt, haft något förvärvsarbete i Finland, trots att han med hänsyn till sina språkkunskaper tror sig kunna finna arbete där.

30 Genom beslut av den 15 augusti 2008 avslog Migrationsverket ansökan om uppehållstillstånd för M., med motiveringen att hans försörjning inte var tryggad.

31 Helsingfors förvaltningsdomstol biföll i dom av den 21 april 2009 L.:s överklagande av detta avslagsbeslut. Migrationsverket överklagade då denna dom till den hänskjutande domstolen.

32 I sina beslut att begära förhandsavgörande angav Högsta förvaltningsdomstolen att det är tänkbart att O.:s och M.:s respektive maka och de barn som står under makornas vårdnad, inbegripet de barn som är unionsmedborgare, blir tvungna att lämna Europeiska unionen för att familjerna ska kunna leva tillsammans på grund av att O. och M. inte beviljats uppehållstillstånd. I detta avseende vill Högsta förvaltningsdomstolen få klarhet i huruvida de principer som domstolen slog fast i dom av den 8 mars 2011 i mål C-34/09, Ruiz Zambrano (REU 2011, s. I-1177), är tillämpliga.

33 Mot denna bakgrund beslutade Högsta förvaltningsdomstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

Mål C-356/11

”1) Utgör artikel 20 FEUF hinder för att en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd avslås med hänvisning till att denne inte har tillräckliga försörjningsmedel, i en familjesituation i vilken hans maka har vårdnaden om ett barn som är unionsmedborgare, och tredjelandsmedborgaren varken är barnets biologiska fader eller har vårdnaden om det?

2) Om den första frågan besvaras nekande, ska verkan av artikel 20 FEUF bedömas på annat sätt om tredjelandsmedborgaren, som saknar uppehållstillstånd, bor tillsammans med sin maka och det barn som hon har vårdnaden om och som är unionsmedborgare?”

Mål C-357/11

”1) Utgör artikel 20 FEUF hinder för att en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd avslås med hänvisning till att denne inte har tillräckliga försörjningsmedel, i en familjesituation i vilken hans maka har vårdnaden om ett barn som är unionsmedborgare, och tredjelandsmedborgaren inte är barnets biologiske fader, inte har vårdnaden om barnet och inte heller bor tillsammans med sin maka eller med barnet?

2) Om den första frågan besvaras nekande, ska verkan av artikel 20 FEUF bedömas på annat sätt om tredjelandsmedborgaren, som saknar uppehållstillstånd och som inte är bosatt i Finland, tillsammans med sin maka har ett barn som är tredjelandsmedborgare, som är bosatt i Finland och för vilket föräldrarna har gemensam vårdnad?”

34 Genom beslut av domstolens ordförande av den 8 september 2011 har målen om förhandsavgörande C-356/11 och C-357/11 förenats vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen. Den hänskjutande domstolens begäran att båda målen ska handläggas skyndsamt, i enlighet med det förfarande som föreskrivs i artikel 23a i stadgan för Europeiska unionens domstol och artikel 104a första stycket i domstolens rättegångsregler i den då gällande lydelsen, avslogs.

Prövning av tolkningsfrågorna

35 Den hänskjutande domstolen har ställt frågorna, som ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida unionsrättens bestämmelser om unionsmedborgarskap ska tolkas så, att de utgör hinder för att en medlemsstat avslår en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening, när nämnde tredjelandsmedborgare avser bo tillsammans med sin maka – som också är tredjelandsmedborgare och som lagligen vistas i denna medlemsstat och som i ett första äktenskap har fått ett barn med unionsmedborgarskap – och det barn som fötts i deras äktenskap och som likaledes är tredjelandsmedborgare.

36 Den hänskjutande domstolen önskar i detta avseende få klarhet i huruvida den tolkning som bestämmelserna om unionsmedborgarskapet ska ges påverkas av de omständigheterna att den person som ansöker om uppehållstillstånd bor tillsammans med sin maka, inte är biologisk fader till barnet som är unionsmedborgare och inte har vårdnaden om barnet.

37 Den finländska, den danska, den tyska, den italienska, den nederländska och den polska regeringen samt Europeiska kommissionen anser att artikel 20 FEUF inte utgör hinder för att en medlemsstat nekar en tredjelandsmedborgare uppehållsrätt när denne befinner sig i en sådan situation som den som är för handen i de nationella målen.

38 Nämnda regeringar och kommissionen anser att de principer som domstolen slog fast i domen i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano avser ytterst sällsynta situationer, i vilka tillämpningen av en nationell åtgärd skulle leda till att en unionsmedborgare berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger. I det förevarande fallet skiljer sig emellertid omständigheterna i de nationella målen väsentligt från omständigheterna i målet Ruiz Zambrano. O. och M. är nämligen inte biologiska fäder till de barn i låg ålder som är unionsmedborgare och från vilka O. och M. söker härleda en rätt till uppehållstillstånd. O. och M. har inte vårdnaden om barnen. Dessutom har barnens mödrar permanent uppehållsrätt i Finland och deras barn, som är unionsmedborgare, skulle således inte vara tvungna att lämna unionen till skillnad från de barn som var berörda i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano. Om mödrarna till dessa unionsmedborgare beslutade att lämna unionen i syfte att upprätthålla familjeenheten, skulle det inte vara en oundviklig följd av att deras makar nekades uppehållsrätt.

39 Den tyska och den italienska regeringen har bland annat framhållit att O. och M. inte tillhör de berörda unionsmedborgarnas kärnfamilj, eftersom de inte är barnens biologiska fäder och barnen inte är beroende av dem för sin försörjning.

40 Domstolen påpekar inledningsvis att oberoende av frågan om vilka personer som, i enlighet med bestämmelserna i nationell rätt, är att betrakta som sökande i de nationella målen framgår det klart av de handlingar som kommit in till domstolen att de ansökningar om uppehållstillstånd för O. och M. på grund av familjeåterförening som ingetts hänvisar till S. och L., som vistas lagligen i Finland, i egenskap av referenspersoner med avseende på vilka familjeåterföreningen har begärts.

Unionsrättens bestämmelser om unionsmedborgarskap

41 Vad för det första gäller direktiv 2004/38 ska det erinras om att detta direktiv inte ger alla tredjelandsmedborgare som är familjemedlemmar till unionsmedborgare rätt att resa in och uppehålla sig i en medlemsstat, utan bara dem som är familjemedlemmar till unionsmedborgare, som har utövat sin rätt till fri rörlighet genom att bosätta sig i en annan medlemsstat än den där de själva är medborgare (dom av den 25 juli 2008 i mål C-127/08, Metock m.fl., REG 2008, s. I-6241, punkt 73, och av den 15 november 2011 i mål C-256/11, Dereci m.fl., REU 2011, s. I-11315, punkt 56).

42 I det förevarande fallet har unionsmedborgarna, som båda är barn i låg ålder, aldrig utnyttjat sin rätt till fri rörlighet utan de har alltid uppehållit sig i den medlemsstat där de är medborgare. Således omfattas de inte av begreppet förmånstagare i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2004/38, vilket innebär att direktivet inte är tillämpligt vare sig på dem själva eller på deras familjemedlemmar (domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., punkt 57).

43 Vad vidare gäller artikel 20 FEUF har domstolen slagit fast att situationen för en sådan unionsmedborgare som, i likhet med de barn med finskt medborgarskap som är aktuella i de nationella målen, inte har utnyttjat rätten till fri rörlighet inte endast av denna anledning kan likställas med en rent inhemsk situation, det vill säga en situation som inte har någon anknytning till någon av de situationer som avses i unionsrätten (se domen i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano, dom av den 5 maj 2011 i mål C-434/09, McCarthy, REU 2011, s. I-03375, punkt 46, och domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., punkt 61).

44 Ställningen som unionsmedborgare är nämligen avsedd att vara den grundläggande ställningen för medlemsstaternas medborgare, och de barn som föddes i S.:s respektive L.:s första äktenskap är i egenskap av medborgare i en medlemsstat även unionsmedborgare enligt artikel 20.1 FEUF. De kan således – även gentemot den medlemsstat där de är medborgare – göra gällande de rättigheter som sammanhänger med unionsmedborgarskapet (se domarna i de ovannämnda målen McCarthy, punkt 48, och Dereci m.fl., punkt 63).

45 På grundval av detta har domstolen slagit fast att artikel 20 FEUF utgör hinder för nationella åtgärder, inbegripet beslut att neka familjemedlemmar till unionsmedborgare uppehållsrätt, som medför att unionsmedborgare berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som tillkommer dem i kraft av unionsmedborgarskapet (se domen i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano, punkt 42).

46 Vad slutligen gäller rätten för en person, som är tredjelandsmedborgare, att uppehålla sig i den medlemsstat där hans barn i låg ålder – vilka är beroende av honom för sin försörjning och om vilka han har vårdnad tillsammans med sin maka – bor och är medborgare, har domstolen slagit fast att den omständigheten att föräldrarna nekas uppehållsrätt innebär att barnen, som är unionsmedborgare, måste lämna unionen för att följa med sina föräldrar och att det således de facto är omöjligt för dessa unionsmedborgare att utöva kärnan i de rättigheter som deras ställning ger dem (se domen i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano, punkterna 43 och 44).

47 Kriteriet att någon berövas möjligheten att åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger honom eller henne hänförde sig i de ovannämnda målen Ruiz Zambrano och Dereci m.fl. till sådana situationer som kännetecknades av att unionsmedborgaren i praktiken blev tvungen att lämna inte bara den medlemsstat där han eller hon är medborgare utan hela unionen.

48 Det rör sig således om ett mycket speciellt kriterium, eftersom det avser situationer i vilka en tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till en medborgare i en medlemsstat, i undantagsfall inte får nekas uppehållsrätt, eftersom det skulle innebära att det unionsmedborgarskap som innehas av den ovannämnda medlemsstatsmedborgaren förlorar sin ändamålsenliga verkan (domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., punkt 67).

49 I förevarande fall ankommer det på den hänskjutande domstolen att fastställa huruvida avslagen på ansökningarna om uppehållsrätt på grund av familjeåterförening, under sådana omständigheter som dem som är för handen i de nationella målen, innebär att de berörda unionsmedborgarna berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som deras ställning som unionsmedborgare ger.

50 Vid denna bedömning ska hänsyn tas till den omständigheten att unionsmedborgarnas mödrar har permanent uppehållstillstånd i den berörda medlemsstaten, vilket innebär att det inte finns någon rättslig skyldighet, vare sig för mödrarna eller för de unionsmedborgare som är beroende av dem för sin försörjning, att lämna denna medlemsstat och unionen i sin helhet.

51 Vid prövningen av frågan huruvida det skulle vara de facto omöjligt för de berörda unionsmedborgarna att utöva kärnan i de rättigheter som deras ställning ger dem, är även frågan om vårdnaden om referenspersonens barn och det faktum att barnen hör till en ombildad familj av betydelse. Eftersom S. och L. har ensam vårdnad om de berörda unionsmedborgarna i låg ålder skulle, å ena sidan, dessa barn berövas all kontakt med sina biologiska fäder – om sådan kontakt dittills har hållits – för det fall S. och L., i syfte att upprätthålla familjeenheten, beslutar sig för att lämna den medlemsstat i vilken barnen är medborgare. Å andra sidan skulle ett beslut att stanna i denna medlemsstat för att bevara den relation som unionsmedborgarna i låg ålder eventuellt har med sina biologiska fäder vara till skada för den relation som de andra barnen – vilka är tredjelandsmedborgare – har med sina biologiska fäder.

52 Blott den omständigheten att det skulle kunna synas önskvärt – av ekonomiska skäl eller för att upprätthålla familjeenheten – att medlemmar av en familj, som består av tredjelandsmedborgare och en unionsmedborgare i låg ålder, kunde bosätta sig tillsammans med denna unionsmedborgare i unionen, i den medlemsstat i vilken han eller hon är medborgare, räcker emellertid inte i sig för att unionsmedborgaren ska anses tvungen att lämna unionen om en sådan uppehållsrätt inte beviljades (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., punkt 68).

53 Vid den ovan i punkt 49 nämnda bedömning som det åligger den hänskjutande domstolen att göra ska denna nämligen pröva samtliga omständigheter i det enskilda fallet för att avgöra huruvida de beslut att neka uppehållstillstånd som är aktuella i de nationella målen kan innebära att det unionsmedborgarskap som innehas av de berörda unionsmedborgarna förlorar sin ändamålsenliga verkan.

54 Frågan huruvida den person för vilken uppehållsrätt på grund av familjeåterförening har begärts bor tillsammans med referenspersonen och de andra familjemedlemmarna eller ej är inte avgörande vid denna bedömning. Det kan nämligen inte uteslutas att vissa familjemedlemmar som avses med en ansökan om familjeåterförening kommer till den berörda medlemsstaten oberoende av övriga delar av familjen.

55 Även om de principer som fastslagits i domen i det ovannämnda målet Ruiz Zambrano endast är tillämpliga i ytterst sällsynta situationer, så framgår det inte av domstolens praxis, till skillnad från vad den tyska och den italienska regeringen har gjort gällande, att dessa principer endast kan tillämpas i situationer där det finns ett biologiskt band mellan tredjelandsmedborgaren, för vilken uppehållsrätt har begärts, och unionsmedborgaren, som är ett barn i låg ålder, från vilken tredjelandsmedborgaren eventuellt kan härleda uppehållsrätten.

56 Vid bedömningen av huruvida det är omöjligt för de berörda unionsmedborgarna i låg ålder att utöva kärnan i de rättigheter som deras ställning ger dem, ska hänsyn däremot tas både till den omständigheten att deras mödrar har permanent uppehållsrätt och till det faktum att de tredjelandsmedborgare för vilka uppehållsrätt begärs inte har den rättsliga vårdnaden om dessa medborgare och inte heller försörjer dem ekonomiskt eller utövar den känslomässiga omvårdnaden om dem. Såsom generaladvokaten har angett i punkt 44 i sitt förslag till avgörande är det nämligen beroendeförhållandet mellan unionsmedborgaren i låg ålder och tredjelandsmedborgaren som nekas uppehållsrätt som kan medföra att unionsmedborgarskapet förlorar sin ändamålsenliga verkan i och med att det är denna beroendeställning som skulle leda till att unionsmedborgaren, som en följd av beslutet att neka uppehållsrätt, blev tvungen att lämna inte bara den medlemsstat där han eller hon är medborgare utan unionen i sin helhet (se domarna i de ovannämnda målen Ruiz Zambrano, punkterna 43 och 45, och Dereci m.fl., punkterna 65–67).

57 Med förbehåll för den prövning som det ankommer på den hänskjutande domstolen att göra, synes det framgå av de upplysningar som domstolen förfogar över att en sådan beroendeställning inte är för handen i de nationella målen.

58 Mot bakgrund av det ovanstående ska artikel 20 FEUF tolkas så, att den inte utgör hinder för att en medlemsstat avslår en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening när nämnde tredjelandsmedborgare avser bo tillsammans med sin maka – som också är tredjelandsmedborgare och som är lagligen bosatt i denna medlemsstat och som i ett första äktenskap har fått ett barn med unionsmedborgarskap – och det barn som fötts i deras äktenskap och som likaledes är tredjelandsmedborgare, förutsatt att detta avslag inte leder till att den berörda unionsmedborgaren berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger, vilket det ankommer på den nationella domstolen att pröva.

59 För det fall den domstolen skulle finna att besluten att neka uppehållstillstånd, under sådana omständigheter som dem som är för handen i de mål den har att pröva, inte leder till ett sådant berövande, skulle detta inte påverka frågan huruvida det finns andra rättsliga grunder, till exempel rätten till respekt för familjelivet, som kan utgöra hinder mot att O. och M. nekas uppehållsrätt. Denna fråga ska prövas utifrån de bestämmelser om skydd för de grundläggande rättigheterna som är tillämpliga i varje enskilt fall (se domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., punkt 69).

60 Det ska i detta avseende erinras om att domstolen, enligt sin egen praxis, kan se sig föranledd att beakta unionsbestämmelser som den nationella domstolen inte har hänvisat till i sin fråga och som kan vara till hjälp för att avgöra det pågående målet (se, bland annat, dom av den 26 april 2007 i mål C-392/05, Alevizos, REG 2007, s. I-3505, punkt 64).

Direktiv 2003/86

61 Den hänskjutande domstolen har i sina beslut att begära förhandsavgörande hänvisat till direktiv 2003/86, men har inte ställt någon fråga rörande detta direktiv.

62 Den finländska regeringen, i viss mån, den italienska, den nederländska och den polska regeringen samt kommissionen har likaledes gjort gällande att frågan om O.:s och M.:s uppehållsrätt och deras familjers situation har prövats eller borde prövas mot bakgrund av bestämmelserna i direktiv 2003/86.

63 I detta sammanhang kan det erinras om att direktivets syfte, enligt artikel 1 däri, är att fastställa villkor för utövandet av rätten till familjeåterförening för tredjelandsmedborgare som vistas lagligen på medlemsstaternas territorier.

64 Enligt definitionen i artikel 4.1 i detta direktiv omfattar begreppet familjemedlemmar referenspersonens make eller maka, underåriga barn till referenspersonen och dennes make eller maka, underåriga barn till referenspersonen eller dennes make eller maka om de har vårdnaden om sina respektive barn och barnen är beroende av referenspersonen eller dennes make eller maka för sin försörjning.

65 Av detta följer att unionslagstiftaren har definierat begreppet kärnfamilj, som det hänvisas till i skäl 9 i direktiv 2003/86, på ett vidsträckt sätt.

66 Enligt artikel 3.3 i direktivet ska det emellertid inte tillämpas på familjemedlemmar till unionsmedborgare.

67 I punkt 48 i domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl. konstaterade domstolen att det i de där aktuella målen var unionsmedborgarna som var bosatta i en medlemsstat, och deras familjemedlemmar som var tredjelandsmedborgare, som avsåg att resa in i och uppehålla sig i medlemsstaten för att upprätthålla familjeenheten med unionsmedborgarna. Av dessa skäl fann domstolen att direktiv 2003/86 inte var tillämpligt på dessa tredjelandsmedborgare.

68 Till skillnad från vad som var fallet i de mål som behandlades i domen i det ovannämnda målet Dereci m.fl., är S. och L. dock tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i en medlemsstat och som ansöker om familjeåterförening. De ska således anses som referenspersoner i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 2003/86. De barn som S. och L. har fått tillsammans med sina makar är dessutom själva tredjelandsmedborgare och har således inte ställning som unionsmedborgare enligt artikel 20 FEUF.

69 Med hänsyn till syftet med direktiv 2003/86, som är att främja familjeåterförening (dom av den 4 mars 2010 i mål C-578/08, Chakroun, REU 2010, s. I-1839, punkt 43), och till det skydd för tredjelandsmedborgare, särskilt underåriga, som direktivet är avsett att ge, kan tillämpningen av detta direktiv inte uteslutas endast på grund av att en av föräldrarna till en underårig tredjelandsmedborgare också är förälder till en unionsmedborgare, som föddes i ett första äktenskap.

70 Enligt artikel 4.1 i direktiv 2003/86 åläggs medlemsstaterna positiva, exakt angivna skyldigheter, mot vilka svarar tydligt definierade subjektiva rättigheter. Medlemsstaterna förpliktas enligt denna artikel, i de fall som anges i direktivet, att tillåta familjeåterförening för vissa medlemmar i referenspersonens familj utan att de kan handla inom sitt utrymme för skönsmässig bedömning (dom av den 27 juni 2006 i mål C-540/03, parlamentet mot rådet, REG 2006, s. I-5769, punkt 60).

71 I denna bestämmelse föreskrivs emellertid att villkoren i bland annat kapitel IV i direktiv 2003/86 ska iakttas. Artikel 7.1 c i direktivet ingår bland dessa villkor och ger medlemsstaterna rätt att kräva att det läggs fram bevis för att referenspersonen förfogar över stabila och regelbundna försörjningsmedel som är tillräckliga för att försörja referenspersonen och hans eller hennes familjemedlemmar, utan hjälp från systemet för socialt bistånd i den berörda medlemsstaten. I samma bestämmelse föreskrivs att medlemsstaterna ska bedöma dessa försörjningsmedel med hänsyn till vilken typ av medel det rör sig om och inkomsternas regelbundenhet, och att de får beakta nivån för minimilöner och minimipensioner samt antalet familjemedlemmar (domen i det ovannämnda målet Chakroun, punkt 42).

72 Med avseende på artikel 4.1 ska det inledningsvis understrykas att det i princip är referenspersonens försörjningsmedel som omfattas av den individuella prövning av ansökningarna om familjåterförening som krävs enligt direktiv 2003/86, och inte de försörjningsmedel som tredjelandsmedborgaren – för vilken uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening har begärts – förfogar över (domen i det ovannämnda målet Chakroun, punkterna 46 och 47).

73 Uttrycket ”hjälp från systemet för socialt bistånd” i artikel 7.1 c i direktiv 2003/86 innebär inte heller att en medlemsstat ges möjlighet att neka familjeåterförening för en referensperson som har lagt fram bevis för att han eller hon har stabila och regelbundna försörjningsmedel som är tillräckliga för att försörja referenspersonen och hans eller hennes familjemedlemmar, men som med hänsyn till försörjningsmedlens storlek inte desto mindre är berättigad till särskilt bistånd för att bestrida särskilda, individuellt fastställda nödvändiga levnadskostnader, eller till inkomststödjande åtgärder (se domen i det ovannämnda målet Chakroun, punkt 52).

74 Eftersom huvudregeln är att familjeåterförening ska beviljas, har domstolen slagit fast att den möjlighet som föreskrivs i artikel 7.1 c i direktiv 2003/86 ska tolkas restriktivt. Det utrymme för skönsmässig bedömning som tillerkänns medlemsstaterna ska således inte användas av dem på ett sätt som äventyrar direktivets syfte eller dess ändamålsenliga verkan (domen i det ovannämnda målet Chakroun, punkt 43).

75 Det framgår slutligen av skäl 2 i direktiv 2003/86 att direktivet erkänner de grundläggande rättigheterna och iakttar de principer som stadfästs i stadgan.

76 I artikel 7 i stadgan, vilken innehåller rättigheter som motsvarar dem som garanteras genom artikel 8.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, erkänns rätten till respekt för privatlivet och familjelivet. Denna bestämmelse i stadgan ska dessutom tolkas mot bakgrund av den skyldighet att ta hänsyn till barnets bästa, som anges i artikel 24.2 däri, och med beaktande av att det är nödvändigt för ett barn att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till båda föräldrarna, vilket anges i artikel 24.3 (se domen i det ovannämnda målet parlamentet mot rådet, punkt 58, och dom av den 23 december 2009 i mål C-403/09 PPU, Detiček, REU 2009, s. I-12193, punkt 54).

77 Artikel 7.1 c i direktiv 2003/86 får inte tolkas och tillämpas på ett sådant sätt att tillämpningen innebär en kränkning av de grundläggande rättigheter som anges i dessa bestämmelser i stadgan.

78 Medlemsstaterna ska nämligen inte endast tolka sin nationella rätt på ett sätt som står i överensstämmelse med unionsrätten utan även se till att de inte grundar sig på en tolkning av en sekundärrättslig bestämmelse som skulle stå i strid med de grundläggande rättigheter som skyddas genom unionens rättsordning (se domarna i de ovannämnda målen parlamentet mot rådet, punkt 105, och Detiček, punkt 34).

79 I artiklarna 7 och 24 i stadgan betonas visserligen familjelivets betydelse för barnet, men dessa bestämmelser får inte tolkas så, att de fråntar medlemsstaterna det utrymme för skönsmässig bedömning som de har vid prövningen av ansökningar om familjeåterförening (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet parlamentet mot rådet, punkt 59).

80 Vid denna prövning, och särskilt vid bedömningen av huruvida villkoren i artikel 7.1 i direktiv 2003/86 är uppfyllda, ska direktivets bestämmelser tolkas och tillämpas mot bakgrund av artiklarna 7, 24.2 och 24.3 i stadgan, vilket för övrigt framgår av lydelsen av skäl 2 och artikel 5.5 i det direktivet. Enligt dessa bestämmelser är medlemsstaterna skyldiga att, vid prövningen av ansökningar om familjeåterförening, ta hänsyn till de berörda barnens bästa och sträva efter att främja familjelivet.

81 Vid genomförandet av direktiv 2003/86 och vid prövningen av ansökningar om familjeåterförening åligger det behöriga nationella myndigheter att göra en väl avvägd och rimlig bedömning av samtliga inblandade intressen, varvid särskilt de berörda barnens intressen ska beaktas.

82 Mot bakgrund av det anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande:

— Artikel 20 FEUF ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att en medlemsstat avslår en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening när nämnde tredjelandsmedborgare avser bo tillsammans med sin maka – som också är tredjelandsmedborgare och som är lagligen bosatt i denna medlemsstat och som i ett första äktenskap har fått ett barn med unionsmedborgarskap – och det barn som fötts i deras äktenskap och som likaledes är tredjelandsmedborgare, förutsatt att detta avslag inte leder till att den berörda unionsmedborgaren berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger, vilket det ankommer på den nationella domstolen att pröva.

— Direktiv 2003/86 ska tillämpas på sådana ansökningar om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening som är aktuella i de nationella målen. Artikel 7.1 c i detta direktiv ska tolkas så, att medlemsstaterna får kräva bevis för att referenspersonen har stabila och regelbundna försörjningsmedel som är tillräckliga för att försörja referenspersonen och hans eller hennes familjemedlemmar, men vid utnyttjandet av denna möjlighet måste de beakta artiklarna 7, 24.2 och 24.3 i stadgan, enligt vilka medlemsstaterna är skyldiga att, vid prövningen av ansökningar om familjeåterförening, ta hänsyn till de berörda barnens bästa och sträva efter att främja familjelivet samt säkerställa att direktivets syfte eller dess ändamålsenliga verkan inte äventyras. Det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida de beslut att neka uppehållstillstånd som är aktuella i de nationella målen har fattats med iakttagande av dessa krav.

Rättegångskostnader

83 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Artikel 20 FEUF ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att en medlemsstat avslår en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening när nämnde tredjelandsmedborgare avser bo tillsammans med sin maka – som också är tredjelandsmedborgare och som är lagligen bosatt i denna medlemsstat och som i ett första äktenskap har fått ett barn med unionsmedborgarskap – och det barn som fötts i deras äktenskap och som likaledes är tredjelandsmedborgare, förutsatt att detta avslag inte leder till att den berörda unionsmedborgaren berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som ställningen som unionsmedborgare ger, vilket det ankommer på den nationella domstolen att pröva.

Rådets direktiv 2003/86/EG av den 22 september 2003 om rätt till familjeåterförening ska tillämpas på sådana ansökningar om uppehållstillstånd på grund av familjeåterförening som är aktuella i de nationella målen. Artikel 7.1 c i detta direktiv ska tolkas så, att medlemsstaterna får kräva bevis för att referenspersonen har stabila och regelbundna försörjningsmedel som är tillräckliga för att försörja referenspersonen och hans eller hennes familjemedlemmar, men vid utnyttjandet av denna möjlighet måste de beakta artiklarna 7, 24.2 och 24.3 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna enligt vilka medlemsstaterna är skyldiga att, vid prövningen av ansökningar om familjeåterförening, ta hänsyn till de berörda barnens bästa och sträva efter att främja familjelivet samt säkerställa att direktivets syfte eller dess ändamålsenliga verkan inte äventyras. Det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida de beslut att neka uppehållstillstånd som är aktuella i de nationella målen har fattats med iakttagande av dessa krav.

Underskrifter